

## قسامه چیست و شرایط اجرای آن چگونه است؟

قضات دادگاه‌ها هنگام رسیدگی به پرونده‌های جرم و جنایت، نیاز به ادله و مدارکی دارند که بتوانند گناهکاری یا بی‌گناهی متهم را اثبات کنند.



قضات دادگاه‌ها هنگام رسیدگی به پرونده‌های جرم و جنایت، نیاز به ادله و مدارکی دارند که بتوانند گناهکاری یا بی‌گناهی متهم را اثبات کنند. از نظر قانون هر چیزی نمی‌تواند دلیل و مدرک محکمه‌پسند محسوب شود، بلکه دلایل مورد اعتبار و ویژگی‌های آنها به‌صراحت در ماده ۱۶۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مشخص شده‌اند. از میان دلایل و راه‌های اثبات جنایت، آخرین راه سوگند است. قسامه نوع خاصی از سوگند است که در مواد ۲۱۲ تا ۲۴۶ قانون مجازات اسلامی به‌تفصیل به آن اشاره شده است.

به گزارش تابناک؛ قسامه در لغت به معنی سوگند و سوگندخوردگان است. از لحاظ فقهی و حقوقی نیز روشی است که با استفاده از آن، در موارد وجود لوث، مدعی (شاکی) و مدعی‌علیه (شخصی که متهم است و شکایت علیه او صورت گرفته است) یا اقوام و خویشاوندان مرد که پیوند خونی با آنها دارد، می‌توانند با سوگند خوردن موجب محکومیت یا برائت کسی از اتهام ارتکاب جنایت شوند. همان‌طور که اشاره شد قسامه در شرایطی اجرا می‌شود که لوث وجود داشته باشد.

### مفهوم لوث

لوث به معنی اوضاع و احوالی است که سبب ظن قاضی (ظن در مقابل علم قطعی) می‌شود. به‌طور مثال جنازه‌ای در محلی یافت می‌شود و شخصی با لباس خونین در بالای سر جنازه ایستاده است. در این حالت، هیچ دلیل معتبری مبنی بر قاتل بودن آن شخص وجود ندارد، اما مجموع اوضاع و احوال سبب مظنون شدن قاضی به وی می‌شود. چنین شرایطی لوث نام دارد. در چنین حالتی، شاکی می‌تواند با اجرای قسامه و بدون نیاز به سایر دلایل، مجرمیت متهم را اثبات و مطالبه‌ی قصاص و دیه نماید.

### شرایط قسامه چیست؟

برای اثبات هر جرمی در صورت فقدان سایر دلایل نمی‌توان از قسامه بهره برد، بلکه این شیوه از سوگند تنها برای اثبات اتهام یا برائت از اتهام جنایت موجب قصاص یا دیه به‌کار می‌رود. همچنین برای اثبات قصاص یا دیه نیز، باید تعداد قسامه که در قانون ذکر شده رعایت شود.

طبق ماده ۳۳۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، تعداد سوگند برای اثبات قتل عمدی، سوگند پنجاه نفر مرد از خویشان و بستگان مدعی است. بنابراین هنگامی که نسبت به شخصی ظن ارتکاب جرم قتل عمد وجود دارد، برای اثبات آن باید پنجاه نفر از اقوام مذکر (مرد) شاکی که نسبت خونی با وی دارند سوگند بخورند که متهم قاتل است و یا از قاتل بودن متهم اطلاع دارند. در این حالت سوگند خود شاکی، اعم از اینکه زن باشد یا مرد، جز این پنجاه نفر محسوب می‌شود و وی نیز می‌تواند سوگند بر مجرمیت متهم بخورد. اگر اجرای قسامه در راستای اثبات قتل غیرعمد (که در قانون به دو دسته شبه‌عمد و خطای محض تقسیم می‌شود) باشد، در این حالت تعداد قسم‌ها مورد نیاز بیست و پنج است.

هنگامی که جرم رخ داده قتل نیست و کمتر از قتل و جرم بر اعضا یا منافع محسوب می‌شود، تعداد قسم‌هایی که باید خورده شود، مطابق ماده ۴۵۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ از این قرار است:

در جنایتی که موجب دیه‌ی کامل است: شش قسم؛

در جنایتی که موجب پنج‌قسم‌ی و ششم‌قسم‌ی کامل است: پنج قسم؛

در جنایتی که موجب دوسوم دیه<sup>۱</sup> و کامل است: چهار قسم؛  
در جنایتی که موجب یک<sup>۲</sup> و دوم دیه<sup>۳</sup> و کامل است: سه قسم؛  
در جنایتی که موجب یک<sup>۴</sup> و سوم دیه<sup>۵</sup> و کامل است: دو قسم؛  
در جنایتی که موجب یک<sup>۶</sup> و ششم دیه<sup>۷</sup> و کامل یا کمتر از آن است: یک قسم.

تعداد قسم<sup>۸</sup> و های مشخص<sup>۹</sup> شده در مورد جنایت بر اعضا و منافع اعم از اینکه جرم عمد باشد یا غیر عمد همین تعداد است. تفاوتی که در جراحت و قتل وجود دارد آن است که هنگام اجرای این شیوه سوگند در مورد قتل، باید پنجاه شخص مختلف جهت اقامه<sup>۱۰</sup> و قسامه حضور پیدا کنند و کسی نمی<sup>۱۱</sup> تواند با تکرار قسم<sup>۱۲</sup> و های تعداد آنها را به پنجاه عدد برساند، اما در جنایت بر اعضا و منافع، در صورت نبود نفرات لازم، شاکای اعم از اینکه زن باشد یا مرد، خود می<sup>۱۳</sup> تواند به همان تعداد، قسم را تکرار و در نتیجه جرم را اثبات کند.

اجرای قسامه توسط مدعی<sup>۱۴</sup> و علیه<sup>۱۵</sup> (متهم)

هنگامی<sup>۱۶</sup> که شرایط لوث وجود دارد، ابتدا شاکای است که می<sup>۱۷</sup> تواند از این شیوه<sup>۱۸</sup> سوگند برای اثبات جرم مورد ادعای خود استفاده کند. اما اگر شاکای به هر دلیل نتواند یا نخواهد از قسامه بهره ببرد، می<sup>۱۹</sup> تواند از متهم مطالبه<sup>۲۰</sup> و قسامه کند. در این حالت، متهم باید برای برائت و اثبات بی<sup>۲۱</sup> گناهی خود قسامه اجرا کند و اگر مطابق قانون، اقامه<sup>۲۲</sup> و قسامه کند، تبرئه خواهد شد. در چنین شرایطی اگر متهم هم نتواند و یا نخواهد قسامه اجرا کند، به<sup>۲۳</sup> و موجب ماده<sup>۲۴</sup> ۳۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، محکوم به پرداخت دیه خواهد شد. پس عدم اجرای قسامه توسط متهم هیچگاه نمی<sup>۲۵</sup> تواند موجب اجرای قصاص و اعدام وی شود.